

DECISIO

ECONOMISCH ONDERZOEK EN ADVIES

COMPANEN

ADVIES VOOR
WONINGMARKT
EN LEEFOMGEVING

Actualisatie onderzoek huisvesting arbeidsmigranten

Datum

20 oktober 2023

Versie

Eindrapportage

Projectteam Decisio

Suzanne Steegman

Floortje Cieraad

Projectteam Companen

Bram Klouwen

Iris Voncken

Arjan Rottier

In opdracht van

provincie

Overijssel

Samenvatting

Naar
inhoudsopgave

Samenvatting

Aanleiding en vraagstelling

Economisch onderzoeksbureau Decisio en Companen advies voor woningmarkt en leefomgeving voerden een onderzoek uit naar de huisvesting van arbeidsmigranten in Overijssel. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de provincie Overijssel. Het is een actualisatie van het onderzoek dat in 2020 is opgeleverd. Aanleiding voor deze actualisatie is het initiatiefvoorstel van Provinciale Staten om een beter en structureel inzicht te krijgen in de inzet en huisvesting van arbeidsmigranten. Met dit onderzoek zoekt de provincie antwoord op de volgende vragen:

Hoeveel arbeidsmigranten **wonen** in Overijssel, met een verbijzondering naar:

- Registratie van migranten?
- Het land van herkomst?
- De regio waar zij wonen?
- Aandacht in beleid van lokale overheden, rond bijvoorbeeld huisvesting, gezondheid, welzijn, toezicht en handhaving?
- De huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten.

Hoeveel arbeidsmigranten **werken** in Overijssel?

- In welke sectoren?
- Wat is de woon-werkbalans per regio, met accenten per gemeente?

Hoeveel arbeidsmigranten werken en wonen in Overijssel?

In 2021 werkten in de provincie Overijssel circa 20.700 arbeidsmigranten. Sinds 2010 is het aantal werkzame arbeidsmigranten in Overijssel bijna verdubbeld: van 11.355 in 2010 naar 20.705 in 2021. De gemiddelde jaarlijkse groei tussen 2010 en 2021 bedraagt 5,6 procent per jaar. Ten opzichte van het voorgaande onderzoek gaat het om een toename van zo'n 5.000 arbeidsmigranten. Wat vooral opvalt is de 'verschuiving' binnen regio's: in het voorgaande onderzoek werkte twee derde van de arbeidsmigranten in Twente. Nu is deze verdeling ongeveer 50/50. Op basis van BRP-registraties weten we dat in 2021 zo'n 11.780 arbeidsmigranten (geregistreerd) woonachtig zijn in de provincie Overijssel. Dit aantal is een onderschatting omdat niet iedere arbeidsmigrant zich registreert (hetgeen ook niet altijd verplicht is). Wanneer we het aantal geregistreerd woonachtige arbeidsmigranten corrigeren dan ramen we voor 2021 dat er daadwerkelijk 22.700 arbeidsmigranten wonen.

Achtergronden wonende en werkende arbeidsmigranten in Overijssel

- De inschatting is dat 51,5% van de 22.700 in Overijssel wonende arbeidsmigranten in de BRP is geregistreerd. Doorgaans zien we dat in landelijke gemeenten de registratiegraad substantieel hoger is (meer zicht op de woonsituatie) dan in stedelijke gemeenten.
- De meeste arbeidsmigranten komen uit Polen. We zien sinds 2020 een groei van arbeidsmigranten uit landen als Roemenië, Hongarije en Bulgarije.
- De arbeidsmigranten werken met name in de sectoren zakelijke dienstverlening en uitzendbureaus. Uit gesprekken bleken de sectoren vleesindustrie, agrarische industrie, tapijtindustrie en vrachtvervoer ook belangrijk.
- Een aantal gemeenten hebben veel werkplekken en weinig woonplekken, of vice versa. Gemeenten met een scheve woon-werkbalans zijn: Dinkelland, Dalfsen, Rijssen-Holt en Deventer (meer werkplekken dan woonplekken) en Ommen, Olst-Wijhe, Hof van Twente en Zwartewaterland (meer woonplekken dan werkplekken).

Huisvestingsbehoefte arbeidsmigranten

De komende jaren groeit het aantal arbeidsmigranten door verminderende (Nederlandse) beroepsbevolking en blijvende groei van werkgelegenheid. Deze groei is geraamd op +3.795 tot + 8.295 werknemers. Dit is respectievelijk op basis van een laag- of hoog economisch groeiscenario. Op basis van het aantal werkende en het geschatte aantal wonende arbeidsmigranten in combinatie met de prognose tot 2030 komen we uit op een totale toename van 3.565 tot 7.795 aantal benodigde wooneenheden.

- In de short- en mid-stay is toevoeging van 1.550 tot 3.400 plekken nodig, naast het eventueel opwaarderen van bestaande plekken die onvoldoende in beeld zijn (tot 11.000 plekken in de hele provincie).
- Voor long-stay gaat het voor de hele provincie om 2.010 - 4.395 reguliere woningen. Deze zijn overigens al (deels) opgenomen in de woondealafspraken. Een nadere toets op de prognose en woningbouwambities moet uitwijzen of die groep in voldoende mate is meegenomen in de woondeal.
- Gelet op de evenredige verdeling van arbeidsmigranten over West-Overijssel en Twente, betekent dit dat voor beide regio's een toename van ongeveer 1.800 tot 3.900 woonplekken / woningen is gewenst.

Samenvatting

Aandacht in beleid van lokale overheden, rond bijvoorbeeld huisvesting, gezondheid, welzijn, toezicht en handhaving

Uit gesprekken is gebleken dat niet alle gemeenten beleid hebben op het gebied van huisvesting voor arbeidsmigranten. Vaak is de reden hiervoor dat er niet veel noodzaak voor is omdat het onderwerp (nog) niet leeft binnen de gemeente. Maar dit geldt niet voor alle gemeenten. De afgelopen jaren hebben verschillende gemeenten beleid opgesteld voor inzet en huisvesting van arbeidsmigranten. Dit beleid gaat vaak over huisvesting, voorkomen van waterbedeffecten tussen gemeenten en handhaving bij ongewenste (huisvestings)situaties of overlast. Hierin wordt ook regionale samenwerking gezocht. Gemeenten besteden in hun beleid weinig tot geen aandacht aan gezondheid en welzijn voor arbeidsmigranten, een uitzondering daar gelaten.

Wat betreft het aanwezige beleid voor huisvesting arbeidsmigranten in verschillende Overijsselse gemeenten, zien we een onderscheid tussen de meer landelijke en meer stedelijke gemeenten.

- In de landelijke gemeenten is gelet op de aanwezige werkgelegenheid (in kleinschaliger bedrijven) minder noodzaak tot grootschalig huisvestingsvoorzieningen voor arbeidsmigranten. De vergunningsaanvragen voor huisvestingsvoorzieningen komen vaker vanuit de agrarische sector die wil voorzien in de woonbehoefte van hun (internationale) werknemers. Gemeenten reguleren daarbij vaak de mogelijkheden van huisvesting in het buitengebied. Zo wordt bijvoorbeeld een beperking gegeven aan het aantal vergunbare eenheden voor verkamering (bijvoorbeeld maximaal 15 plekken).
- In een meer stedelijke omgeving is de werkgelegenheidsstructuur vaak anders, met meer grote bedrijven en vaker in de logistieke sector. Bovendien is in deze gemeenten vaak de druk op de woningmarkt nog hoger. Verhuur van kamers in bestaande woonwijken komt voor, maar wordt vanwege de druk op de woningmarkt vaak als ongewenst gezien. Daarnaast zorgt die verkamering tot potentiële woonoverlast. In deze stedelijke gemeenten zijn meer grootschalige huisvestingslocaties kansrijk. Locaties van maximaal 150 bedden zijn dan vergunbaar.

Gemeenten volgen bij de voorwaarden die zij stellen aan zowel grootschalige als kleinschalige locaties doorgaans de adviezen van de commissie Roemer, en de kwaliteitseisen van de Stichting Normering Flexwonen (SNF).

COMPANEN DECISIO

Zoals eerder benoemd kiezen gemeenten op verschillende plekken regionale samenwerking rond inzet en huisvesting van arbeidsmigranten. Deze samenwerking doorkruist regelmatig de lands- en provinciegrenzen, bijvoorbeeld tussen Enschede en de Duitse buurgemeenten. Deze samenwerking gaat over de woon-werkpendel over landsgrenzen heen. Een vergelijkbare afstemming zoeken gemeenten met Noordoostpolder (Flevoland) en Drenthe (Hoogeveen, Meppel). In deze samenwerking is vaak het doel om te borgen dat woon- en werkplek goed op elkaar zijn afgestemd. Negatief geformuleerd zijn sommige gemeenten bang een te grote opgave op te moeten pakken, vanwege ontbreken van beleid bij buurgemeenten. Deze wens is vaak ook bedoeld om waterbedeffecten te voorkomen. In de praktijk blijkt dit een bestuurlijke wens die regelgeving-technisch niet haalbaar en handhaafbaar is. Het huisvesten van arbeidsmigranten uit naburige gemeenten is alleen in het geval van Enschede een bestuurlijk ambitie. In Enschede ervaart men dan ook bestuurlijke verantwoordelijkheid richting de Duitse buurgemeenten. In een enkele Overijsselse gemeente leeft het onderwerp totaal niet op bestuurlijk vlak. De meeste gemeenten lijken niet te springen om meer huisvesting voor arbeidsmigranten binnen de gemeentegrenzen te organiseren. Maar alle geïnterviewde ambtenaren geven wel aan dat hun organisatie open staat voor meer (regionale) samenwerking op het gebied van de huisvestingsopgave voor arbeidsmigranten. De gewenste rol van de provincie varieert hierin tussen "coördinerend" en "sturend".

HOOFDSTUK 1

Inleiding

*Terug naar
inhoudsopgave*

Inleiding

Aanleiding

In 2019/2020 hebben Companen en Decisio in opdracht van de provincie Overijssel een onderzoek uitgevoerd naar de huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten. Uit dat onderzoek kwamen twee belangrijke bevindingen naar voren: ten eerste was er een aanzienlijk tekort aan huisvesting in kwantitatieve zin, en ten tweede was er ook een tekort aan kwalitatief goede huisvesting. Nu, bijna vier jaar later, groeit de vraag naar arbeidsmigranten snel, ook in Overijssel. De Provinciale Staten hebben een initiatiefvoorstel ingediend om een beter en structureel inzicht te krijgen in de inzet en huisvesting van arbeidsmigranten. Dit voorstel omvat ook plannen voor een actieve aanpak van de huisvestingsproblematiek. Als eerste stap in reactie op dit initiatiefvoorstel, heeft de provincie besloten om het onderzoek naar arbeidsmigranten uit 2019/2020 te actualiseren. Hiermee beoogt de provincie informatie te vergaren over de ontwikkeling van het aantal arbeidsmigranten in de provincie.

Vraagstelling

In dit onderzoek beantwoorden we de volgende vragen:

Wonen

Hoeveel arbeidsmigranten wonen in Overijssel, met een verbijzondering naar:

- Registratie van migranten?
- Het land van herkomst?
- De regio waar zij wonen?
- Aandacht in beleid van lokale overheden, rond bijvoorbeeld huisvesting, gezondheid, welzijn, toezicht en handhaving?

Verder is er verdiepend inzicht gewenst in de huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten.

Economie

Hoeveel arbeidsmigranten werken in Overijssel?

- In welke sectoren?
- Wat is de woon-werkbalans per regio, met accenten per gemeente?

Aanpak

Om een 'foto' te maken van de arbeidsmigranten in Overijssel is gebruik gemaakt van data van Decisio's Monitor Internationals, zie daarvoor onderstaand tekstkader. De informatie uit de Monitor Internationals is aangevuld met informatie uit interviews die gehouden zijn met beleidsmedewerkers van de gemeenten. Samen met een bureaustudie van het al bestaande beleid van verschillende gemeenten proberen we het beeld compleet te maken. De gepresenteerde aantallen in dit rapport wijken af ten opzichte van het eerdere onderzoek. De afwijking is te verklaren door de Microdatabase, die sinds 2021 als een dynamische database door het CBS wordt bijgehouden.

Cijfers arbeidsmigranten op basis van CBS Microdata

Het CBS geeft geaccrediteerde organisaties toegang tot de databestanden op basis waarvan het CBS haar statistieken opstelt (de zogenaamde 'CBS Microdata'). Decisio heeft toegang tot CBS Microdata en gebruikt dit om de 'Monitor internationale werknemers' op te stellen op basis van diverse uitgangspunten, waaronder:

- De werknemer werkt in Nederland
- De werknemer heeft de buitenlandse nationaliteit (oftewel: geen Nederlandse nationaliteit)
- De werknemer verdient een inkomen uit 'actieve arbeid'. Oftewel, internationale werknemers zijn niet in de monitor opgenomen wanneer zij bijvoorbeeld een uitkering ontvangen, of werkloos zijn.

Binnen deze monitor zoomen we onder meer specifiek in op de arbeidsmigranten. Voor de monitor koppelt Decisio binnen CBS Microdata arbeidscontract-informatie van arbeidsmigranten in Nederland aan diverse persoonsgegevens. Op gemeenteniveau en (deels) op postcodeniveau geeft de monitor vervolgens onder meer inzicht in het aantal arbeidsmigranten dat in een regio woont en/of werkt, in welke sector zij werkzaam zijn, hoe lang zij in Nederland economisch actief zijn en het land van herkomst.

HOOFDSTUK 2

‘Foto’ arbeidsmigrant in Overijssel

Terug naar
inhoudsopgave

Economische situatie

In dit hoofdstuk beschrijven we de populatie arbeidsmigranten die in de provincie Overijssel werkt. We gaan daarbij in op de (ontwikkeling in) aantallen, belangrijkste kenmerken, woon-werkrelaties binnen en buiten de regio, seizoenspieken en de verwachte ontwikkeling van deze doelgroep tot 2030.

Ruim 20 duizend werkzame arbeidsmigranten in Overijssel

In 2021 werkten in de provincie Overijssel circa 20.700 arbeidsmigranten. Sinds 2010 is het aantal werkzame arbeidsmigranten in Overijssel bijna verdubbeld: van 11.355 in 2010 naar 20.705 in 2021. De gemiddelde jaarlijkse groei tussen 2010 en 2021 bedraagt 5,6 procent per jaar. In het voorgaande onderzoek uit 2017 ging het om een jaarlijkse groei van 10,6 procent tussen de jaren 2010 en 2017 in de provincie Overijssel.

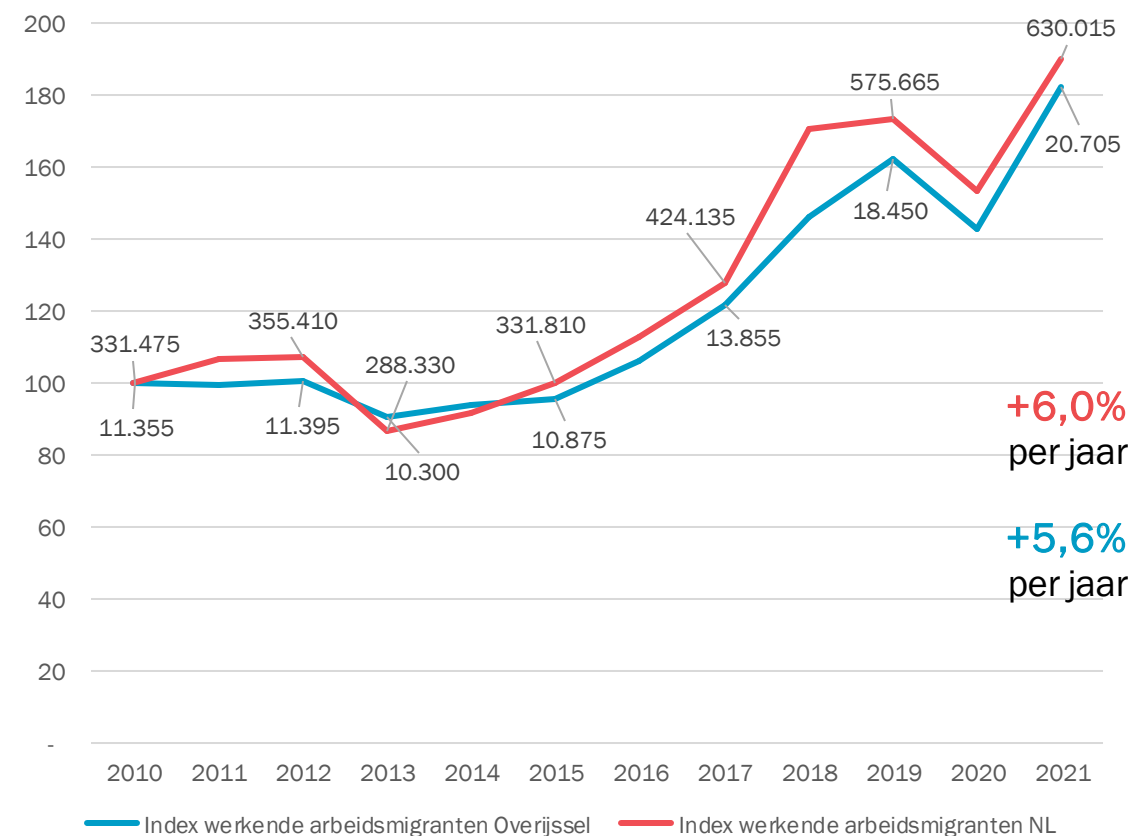
Dit beeld is vergelijkbaar met de ontwikkeling van arbeidsmigranten in Nederland als geheel: Sinds 2010 neemt het aantal arbeidsmigranten gemiddeld met 6,0 procent per jaar toe. De ontwikkeling van de werkzame arbeidsmigranten volgt in Overijssel dezelfde vorm en loop van de economische conjunctuur als voor Nederland als geheel, met een dip na 2019 en een groei na 2020.

Vestiging van uitzendbureau en werklocatie

In de CBS Microdata is de werklocatie van werknemers (zoals arbeidsmigranten) geregistreerd als het adres van de werkgever. Voor arbeidsmigranten, die vaak via een uitzendbureau werken, komt het voor dat het werkadres van arbeidsmigranten elders is gelegen aangezien zij door het uitzendbureau tijdelijk bij een of meerdere werkgevers worden uitgezonden. Echter, dit daadwerkelijke werkadres is op basis van CBS Microdata niet bekend. Dit kan een licht vertekend beeld (onderschatting of overschatting) opleveren van het aantal arbeidsmigranten per werkgemeente.

COMPANEN DECISIO

Figuur 1 Ontwikkeling aantal werkzame arbeidsmigranten provincie Overijssel (blauw) en Nederland (rood), 2010 – 2021

Index 2010 = 100

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Economische situatie

Aantal werkende arbeidsmigranten

Binnen de provincie Overijssel is de verdeling van het aantal werkzame arbeidsmigranten naar regio ongeveer 50/50: 52 procent van de arbeidsmigranten werkt in de regio Twente en 48 procent in West-Overijssel. De resultaten van het vorige onderzoek gaven een verdeling weer van ongeveer 70/30, namelijk 68 procent van de arbeidsmigranten werkten in Twente en 32 procent in West-Overijssel. De groeiende economie en werkgelegenheid in noordwest-Overijssel dragen mogelijk bij aan een inmiddels meer evenredige verdeling over de twee regio's¹.

Binnen de regio Twente zijn Enschede, Almelo en Dinkelland de belangrijkste werkgemeenten voor arbeidsmigranten. In totaal werken binnen deze gemeenten 7.130 arbeidsmigranten; goed voor twee derde op het totaal aantal binnen de regio Twente.

In West-Overijssel is veruit het grootste deel van de arbeidsmigranten werkzaam in Deventer. Met ruim 5.600 arbeidsmigranten is Deventer ook de belangrijkste werkgemeente binnen de provincie. Zwolle, Kampen en Dalfsen bieden ook een significant aantal werkplekken voor arbeidsmigranten. Uit de interviews komt naar voren dat arbeidsmigranten die werkzaam zijn aan de rand van de provincie vermoedelijk ook onderdak vinden over die grenzen. Voor Zwolle en Kampen zou de Noordoostpolder mogelijk voorzien in de woonbehoefte van arbeidsmigranten. Voor onder andere Enschede is dit Duitsland.

Zoals zichtbaar in figuur 2 zijn in de gemeenten Borne, Olst-Wijhe en Tubbergen naar verhouding het minste aantal arbeidsmigranten werkzaam. Dit beeld wordt ook bevestigd tijdens de gesprekken. Het lage aantal werkende arbeidsmigranten heeft vaak te maken met het feit dat de gemeenten minder stedelijk zijn en er vrijwel geen tot weinig grote bedrijvigheid aanwezig is.

¹Bron: Facts and Figures provincie Overijssel (2023)

Twente: **10.710** werkzame arbeidsmigranten
West-Overijssel: **9.995** werkzame arbeidsmigranten

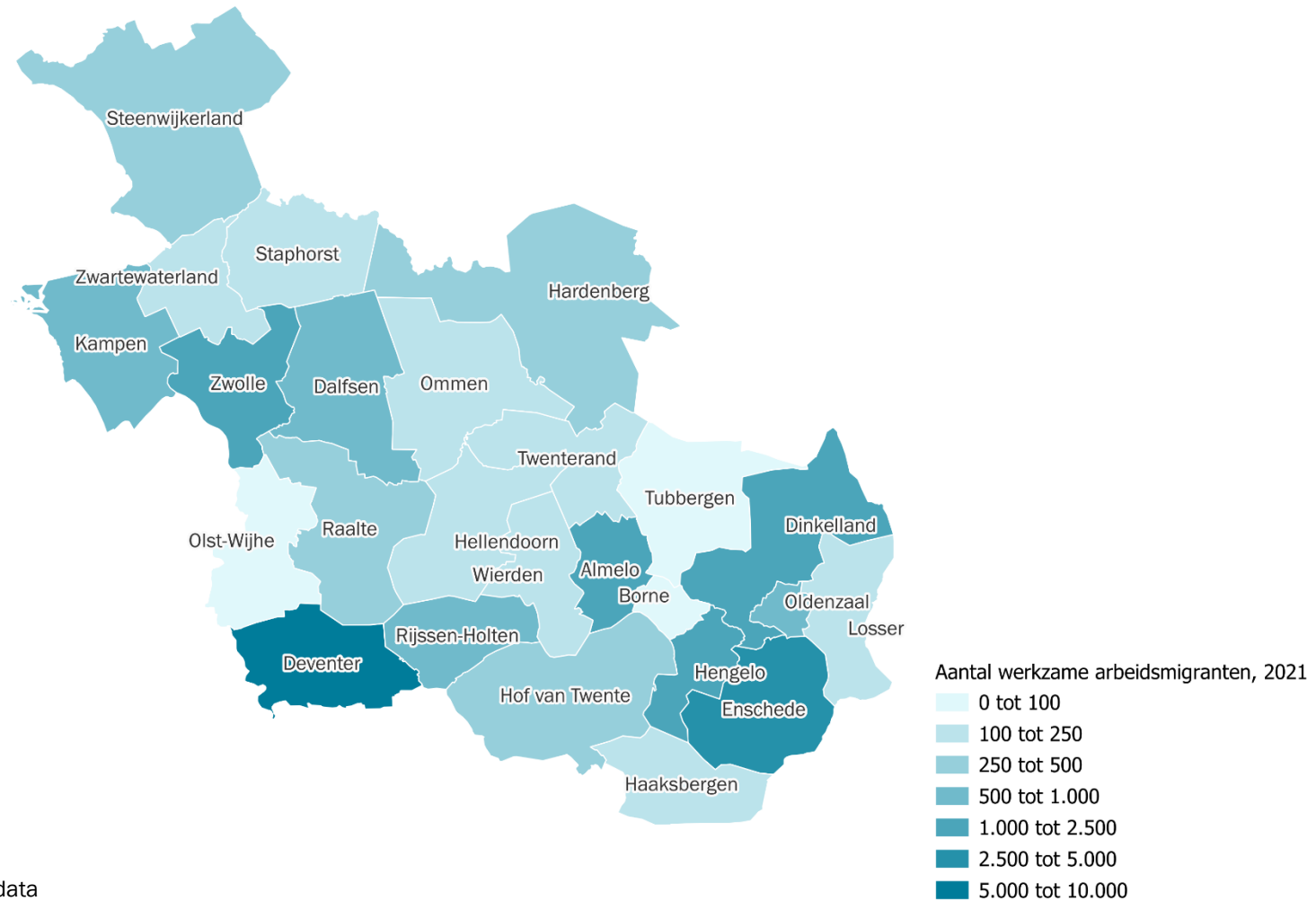
Tabel 1 Aantal werkzame arbeidsmigranten per werkgemeente, 2021 en jaarlijkse groei

Gemeente	Aantal werkzame arbeidsmigranten	Jaarlijkse groei vanaf 2010
Deventer	5.640	10%
Enschede	2.785	1%
Almelo	2.220	-1%
Dinkelland	2.125	18%
Zwolle	1.285	9%
Hengelo (O.)	1.105	7%
Kampen	725	11%
Dalfsen	705	16%
Oldenzaal	605	5%
Rijssen-Holtten	540	10%

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Economische situatie

Figuur 2 Aantal werkzame arbeidsmigranten per gemeente in de provincie Overijssel, 2021

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Economische situatie

Ontwikkeling van werkende arbeidsmigranten ten opzichte van 2010

Van de 10 gemeenten met het grootste aandeel in werkende arbeidsmigranten, is vooral in Dinkelland het aantal sterk toegenomen sinds 2010, met een gemiddelde jaarlijkse groei van 18 procent (zie tabel 1). Ook de toename van werkende arbeidsmigranten in Dalfsen (+16 procent), Kampen (+ 11 procent) en Deventer en Rijssen-Holten (beide +10 procent) is significant hoger dan de gemiddelde ontwikkeling van het aantal werkende arbeidsmigranten (+5,6 procent).

Van diezelfde 10 gemeenten is in Almelo juist sprake van een lichte afname: in absolute zin gaat het om een afname van 325 arbeidsmigranten tussen 2010 en 2021. In totaal is in vier gemeenten sprake van een afname in het aantal werkzame arbeidsmigranten (Almelo, Losser, Tubbergen en Twenterand).

≥ + 10 % in 7 gemeenten
 0 % tot +10 % in 14 gemeenten
 Krimp in 4 gemeenten

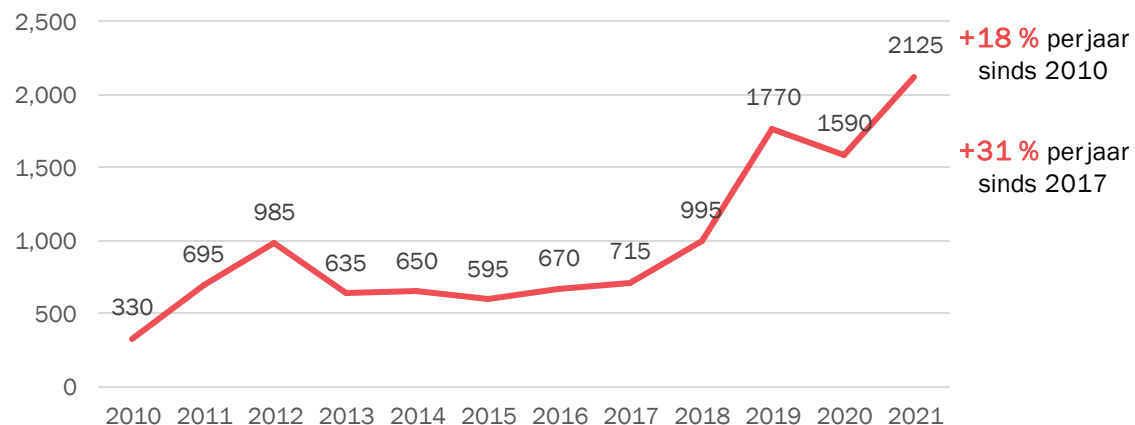
Ontwikkeling van werkende arbeidsmigranten ten opzichte van 2017

Opvallend is dat in Enschede ten opzichte van 2010 het aantal met 1 procent is gestegen, maar ten opzichte van de vorige analyse in 2017 met 10 procent per jaar is afgenomen. Figuur 5 laat zien dat het aantal werkende arbeidsmigranten in Enschede van 2010 tot 2019 stijgt, om dan sterk af te nemen tot de volgende meting in 2020. Na 2020 neemt het aantal arbeidsmigranten weer licht toe.

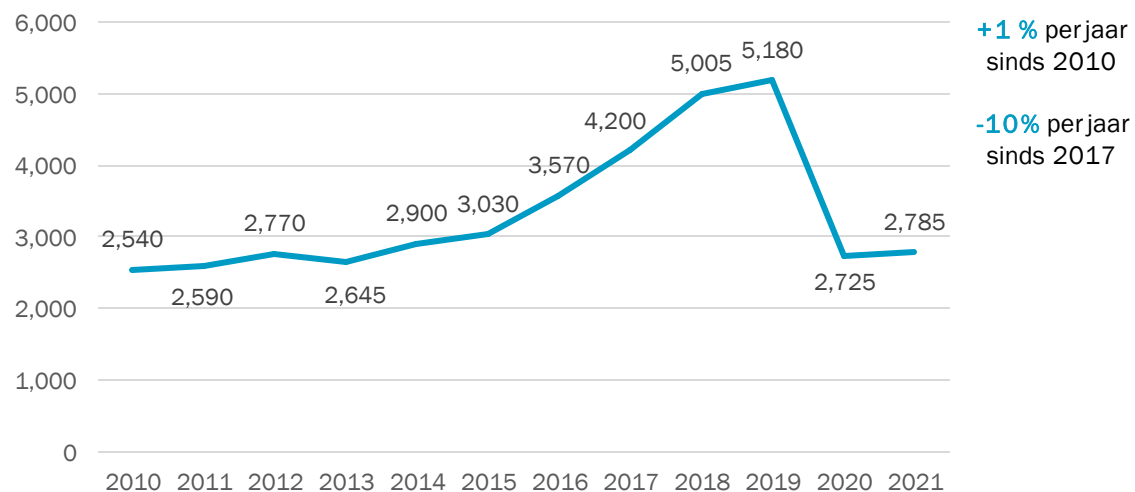
Figuur 5 laat zien dat ten opzichte van 2017 eigenlijk alle gemeenten een toename in het aantal arbeidsmigranten zien, uitgezonderd van Enschede, Losser en Olst-Wijhe. De verwachting is dus niet dat de daling van het aantal werkende arbeidsmigranten in Enschede direct verband houdt met de maatregelen tegen corona (januari 2020 tot mei 2022). Uit de interviews blijkt eveneens dat de afname van het aantal werkende arbeidsmigranten in een enkele kleine gemeenten mogelijk te wijten is aan beperkingen voor bedrijven om uit te breiden, bijvoorbeeld vanwege hun ligging nabij een woonwijk. Daarnaast valt op dat het contact tussen de verschillende afdelingen binnen de gemeenten beter kan, omdat de oorzaak van stijgingen of dalingen van het aantal werkenden vaak onbekend is.

COMPANEN DECISIO

Figuur 3 Ontwikkeling aantal werkzame arbeidsmigranten Dinkelland, 2010 – 2021

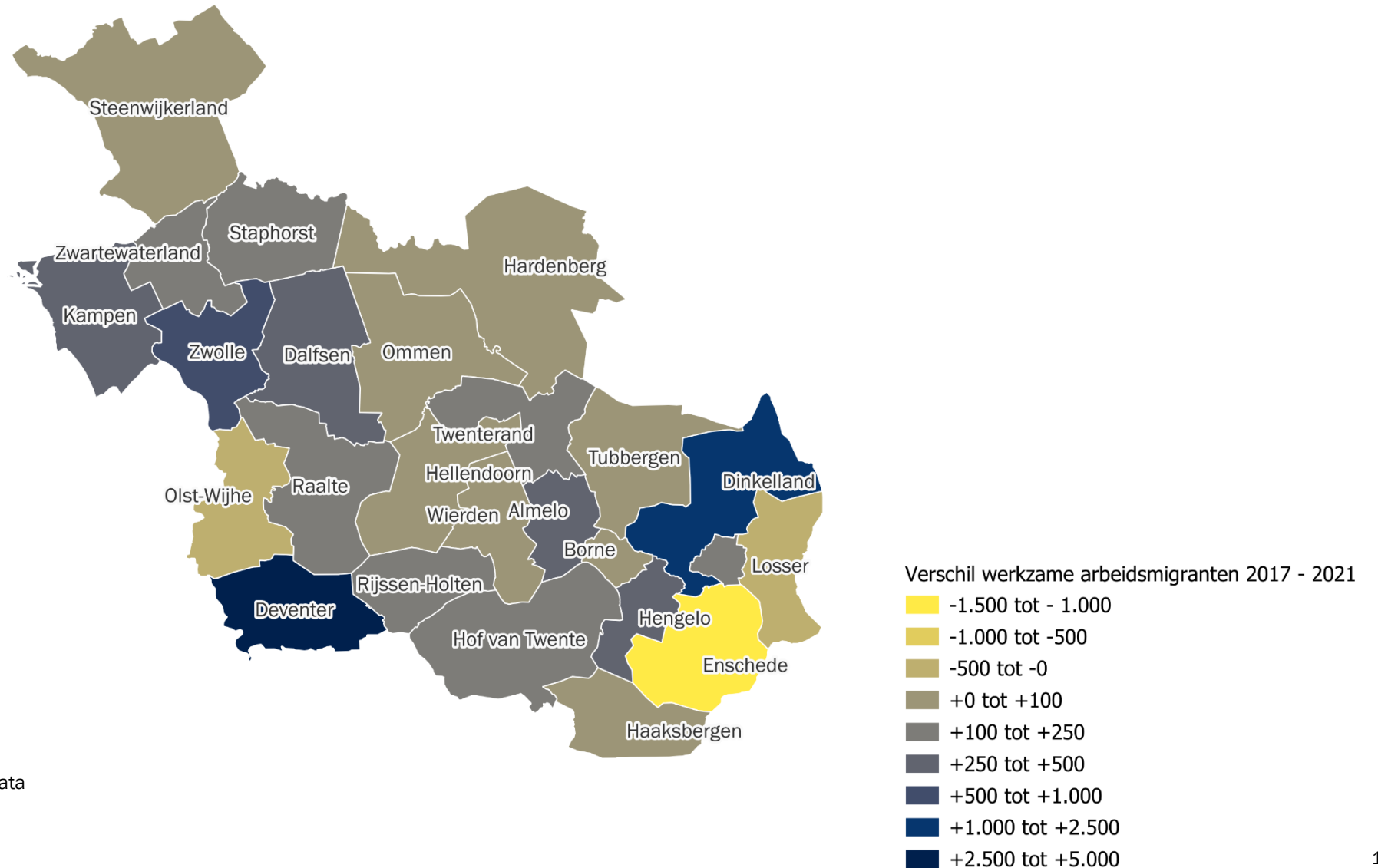
Figuur 4 Ontwikkeling aantal werkzame arbeidsmigranten Enschede, 2010 – 2021

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Economische situatie

Figuur 5 Ontwikkeling in aantal arbeidsmigranten tussen 2017 en 2021

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Economische situatie

Belangrijkste kenmerken doelgroep arbeidsmigranten

De belangrijkste kenmerken van de doelgroep arbeidsmigranten beschrijven in welke sectoren ze werken (figuur 6), waar ze vandaan komen (figuur 7, pagina 14), hoe lang ze blijven (figuur 8, pagina 14) en hoeveel ze verdienen (figuur 9, pagina 14).

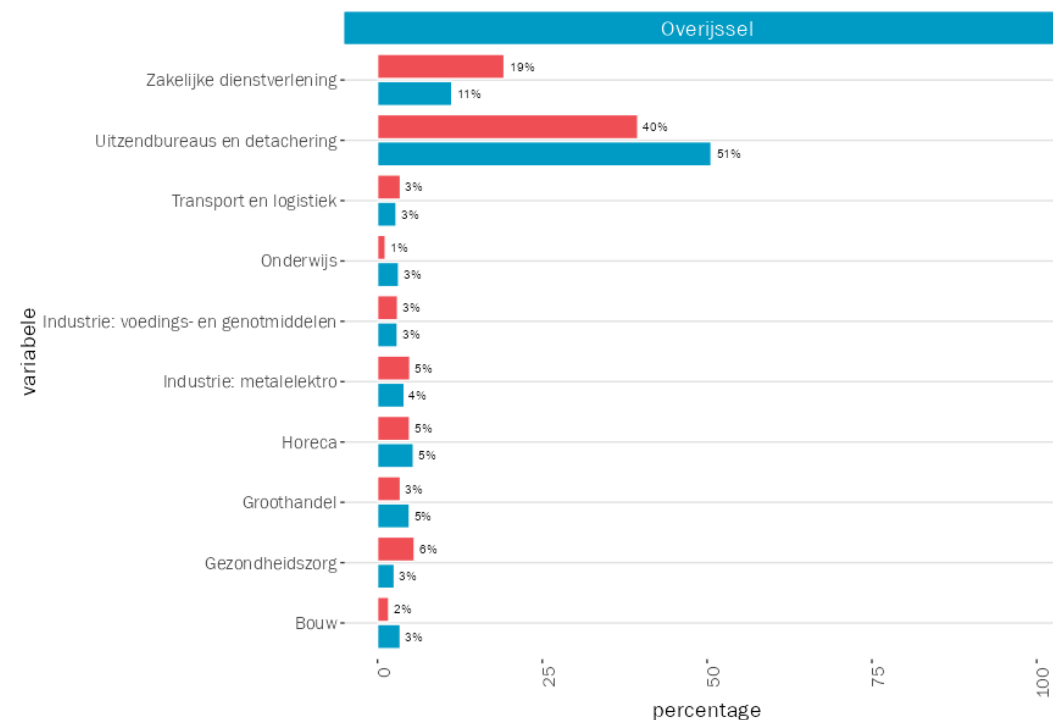
Als we de top-10 werksectoren vergelijken tussen 2010 en 2021 zien we dat de meeste arbeidsmigranten nog steeds werkzaam zijn in de sector uitzendbureaus en detachering. In 2010 werkte 40 procent van de arbeidsmigranten in deze sector. In 2021 is dat percentage toegenomen tot 51 procent, dit lijkt met name ten koste te gaan van de sectoren zakelijke dienstverlening en gezondheidszorg. Een mogelijke verklaring is dat bedrijven bepaalde diensten als beveiliging of schoonmaak eerst zelf in dienst hadden, maar dit nu organiseren via een uitzendbureau. Daarnaast past dit binnen de trend van de flexibiliserende Nederlandse arbeidsmarkt. Tijdens het contact met beleidsmedewerkers kwamen de sectoren vleesindustrie, agrarische industrie, tapijtindustrie en vrachtvervoer het meest naar voren als sectoren waar arbeidsmigranten in werken. Dit impliceert dat het deel dat momenteel geregistreerd staat bij uitzendbureaus en detacheringen onder deze sectoren kan worden onderverdeeld.

Als het gaat om de persoonskenmerken valt op dat de populatie herkomstlanden ten opzichte van 2010 diverser is geworden. Zoals zichtbaar in figuur 7 is het aandeel Poolse arbeidsmigranten nagenoeg onveranderd (31 procent in 2010 en 32 procent in 2021). Het aandeel Roemenen en Bulgaren is sterk gegroeid, terwijl het aandeel arbeidsmigranten uit Turkije en met name uit Duitsland is sterk afgenomen. Hoewel Polen nog steeds een belangrijk herkomstland is, is het voor uitzenders steeds moeilijker om arbeidsmigranten te werven als gevolg van een sterke economische groei in Polen in de afgelopen jaren. Daarom wordt voor de werving vaak uitgeweken naar andere MOE-landen.

In 2010 lag het zwaartepunt wat betreft de verblijfsduur van de wonende arbeidsmigrant rond de 5+ jaar. In 2021 zien we een iets gelijkere verdeling. Waar de meerderheid nog wel long-stay arbeidsmigranten zijn, zijn de short- en mid-stay arbeidsmigranten wel toegenomen. Bij de huisvestingsopgave bekijken we de situatie wanneer we ook rekening houden met de niet-geregistreerde arbeidsmigranten.

Ten slotte zien we dat het jaarinkomen van een deel van de arbeidsmigranten is gestegen. Figuur 9 laat een vergelijking zien van de netto jaarinkomens van arbeidsmigranten in 2010 en 2021. Hier zien we dat het percentage arbeidsmigranten dat 10.000 – 20.000 euro per jaar verdiend significant is afgenomen, terwijl we juist een toename zien in de inkomensgroepen 30.000 – 40.000 en 40.000 – 50.000 euro per jaar. Net zoals het jaarlijks inkomen van de gehele Nederlandse bevolking jaarlijks toeneemt, geldt dat ook voor deze groep.

Figuur 6 Top-10 werksectoren naar werkgemeenten arbeidsmigranten provincie Overijssel in 2010 (rood) en 2021 (blauw)

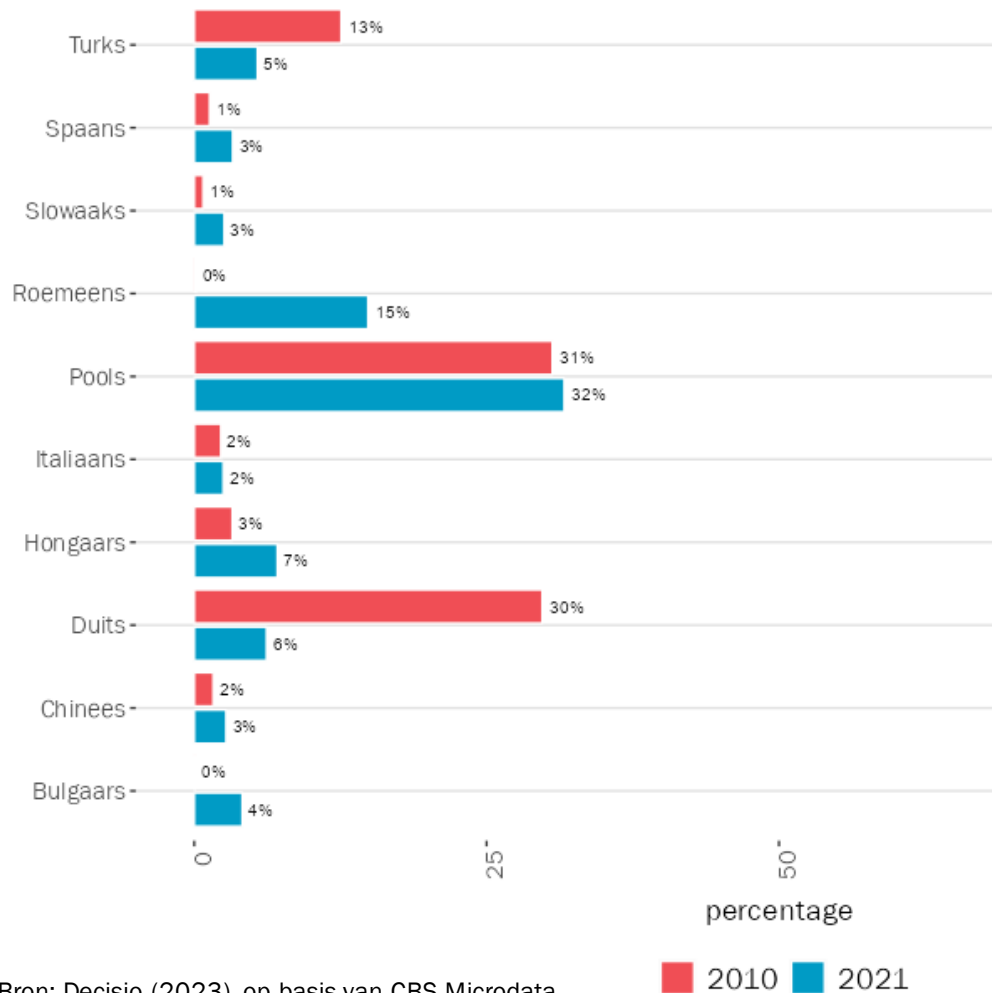

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

2010 2021

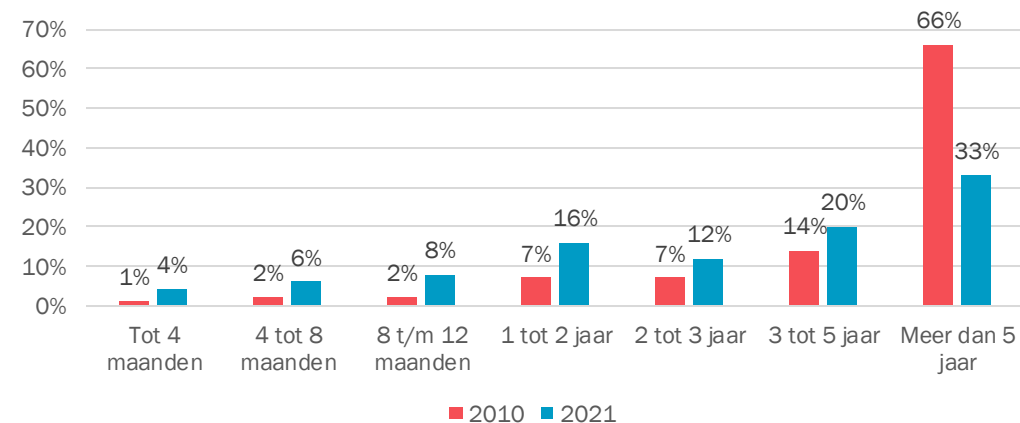
Economische situatie

Figuur 7 Top-10 herkomstlanden arbeidsmigranten provincie Overijssel in 2010 (rood) en 2021 (blauw)

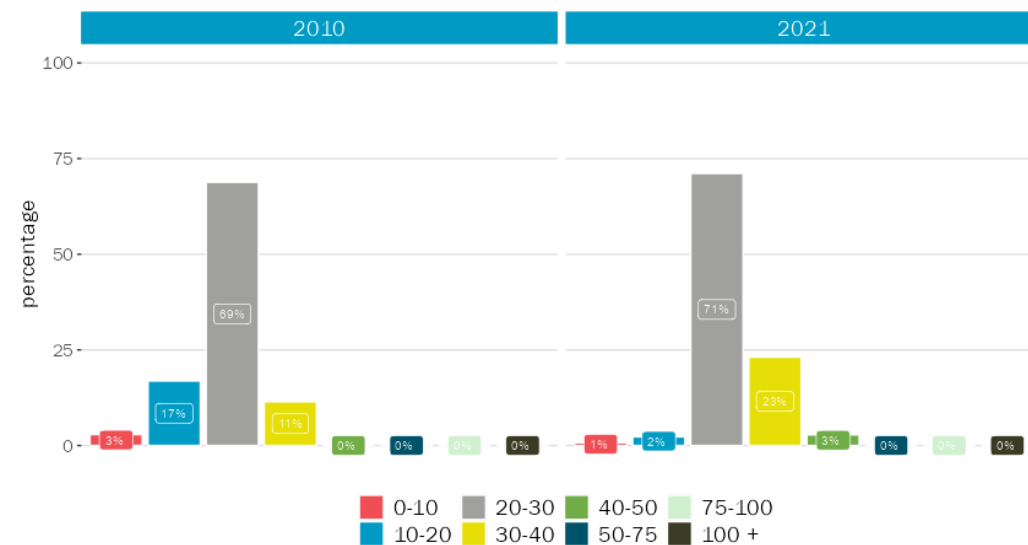

COMPANEN DECISIO

Figuur 8 Verblifsduur arbeidsmigranten naar woongemeenten provincie Overijssel in 2010 (links) en 2021 (rechts)

Figuur 9 Inkomen arbeidsmigranten naar werkgemeenten provincie Overijssel in 2010 (links) en 2021 (rechts)

Woonsituatie

In dit hoofdstuk beschrijven we het aantal (geregistreerd) woonachtige arbeidsmigranten in de provincie Overijssel.

11.780 BRP-geregistreerde arbeidsmigranten in Overijssel

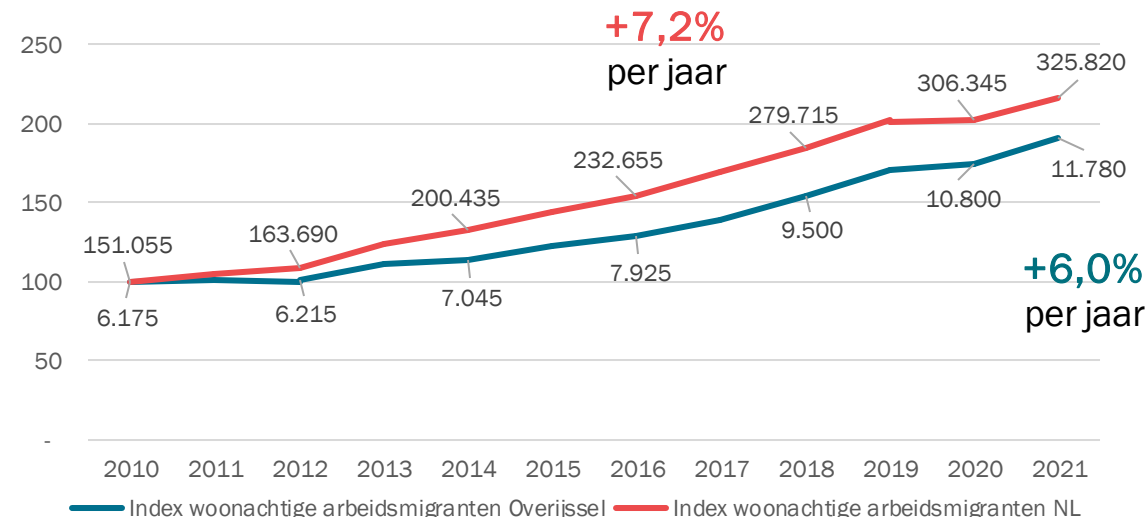
Op basis van CBS Microdata blijkt voor 2021 dat er 11.780 arbeidsmigranten (geregistreerd) woonachtig zijn in de provincie Overijssel. Het aantal groeit vanaf 2010 jaarlijks met 6 procent (8,4 procent vanaf 2017). Het aantal geregistreerde arbeidsmigranten in Nederland is ten opzichte van 2010 gegroeid met 7,2 procent. Opvallend is dat de groei ten opzichte van 2017 voor Nederland juist minder is (6,3 procent) dan in Overijssel.

De enigszins vlakkere stijging van het aantal woonachtigen in de provincie Overijssel ten opzichte van Nederland kan worden toegeschreven aan de ligging nabij de grens. Dit heeft tot gevolg dat mensen die in deze gemeenten werken, vaak pendelen vanuit bijvoorbeeld Duitsland en daar huisvesting vinden.

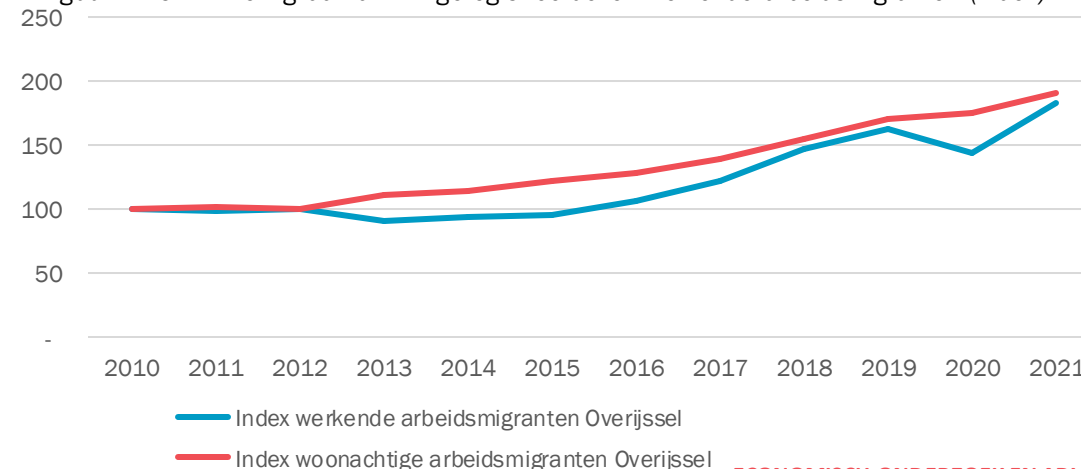
Woonadres arbeidsmigrant vaak onbekend: registratiegraad

Het komt voor dat het woonadres van een arbeidsmigrant niet bekend is via de CBS Microdata. Dat kan meerdere redenen hebben. Bijvoorbeeld doordat de arbeidsmigrant, bij seizoensgebonden arbeid, minder dan vier maanden in Nederland verblijft en zich niet bij de gemeente inschrijft (dat is ook geen wettelijke plicht). Of het kan voorkomen dat de arbeidsmigrant onbekend is met het proces van inschrijving en/of zich niet wil inschrijven vanwege de angst voor het verliezen van rechten in het land van herkomst. Het aantal geregistreerde arbeidsmigranten via de CBS Microdata is dus waarschijnlijk een onderschatting van het daadwerkelijke aantal arbeidsmigranten in de provincie.

Figuur 10 Ontwikkeling arbeidsmigranten BRP-geregistreerd in provincie Overijssel en Nederland

Figuur 11 Ontwikkeling aantal BRP-geregistreerde en werkende arbeidsmigranten (index)

Index 2010 = 100

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Woonsituatie

Aantal geregistreerde woonachtige arbeidsmigranten

Ook het aantal geregistreerde woonachtige arbeidsmigranten binnen de provincie Overijssel is ongeveer gelijk verdeeld over de regio's: 57 procent van de arbeidsmigranten woont in Twente en 43 procent in West-Overijssel.

Enschede, Deventer, Almelo, Zwolle en Hengelo vormen de top vijf van gemeenten waar de meeste arbeidsmigranten wonen. Enschede huisvest met 23 procent van het totaal de meeste arbeidsmigranten. Zoals zichtbaar in figuur 4 wonen in de gemeenten Borne, Twenterand, Wierden en Tubbergen naar verhouding het minste aantal arbeidsmigranten.

Tabel 2 Gemeenten met meeste geregistreerd woonachtige arbeidsmigranten, 2021 en jaarlijkse groei

Gemeente	Geregistreerde woonachtige arbeidsmigranten	Jaarlijkse groei vanaf 2010
Enschede	2.760	6%
Deventer	1.730	4%
Almelo	1.475	8%
Zwolle	1.015	5%
Hengelo (O.)	915	4%
Kampen	500	8%
Hof van Twente	390	13%
Steenwijkerland	385	10%
Zwartewaterland	300	11%
Ommen	265	15%
Hardenberg	255	8%

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Registratiegraad

Het zicht op het aantal woonachtige arbeidsmigranten per gemeente varieert, blijkt uit de gesprekken. Sommige gemeenten hebben er goed zicht op of baseren hun schatting op het aantal panden in de particuliere verhuur, terwijl andere gemeenten de cijfers van het vorige onderzoek uitgevoerd door Decisio en Companen hanteren. Bovendien zijn er ook meerdere gemeenten die geen inschatting kunnen maken van het aantal arbeidsmigranten.

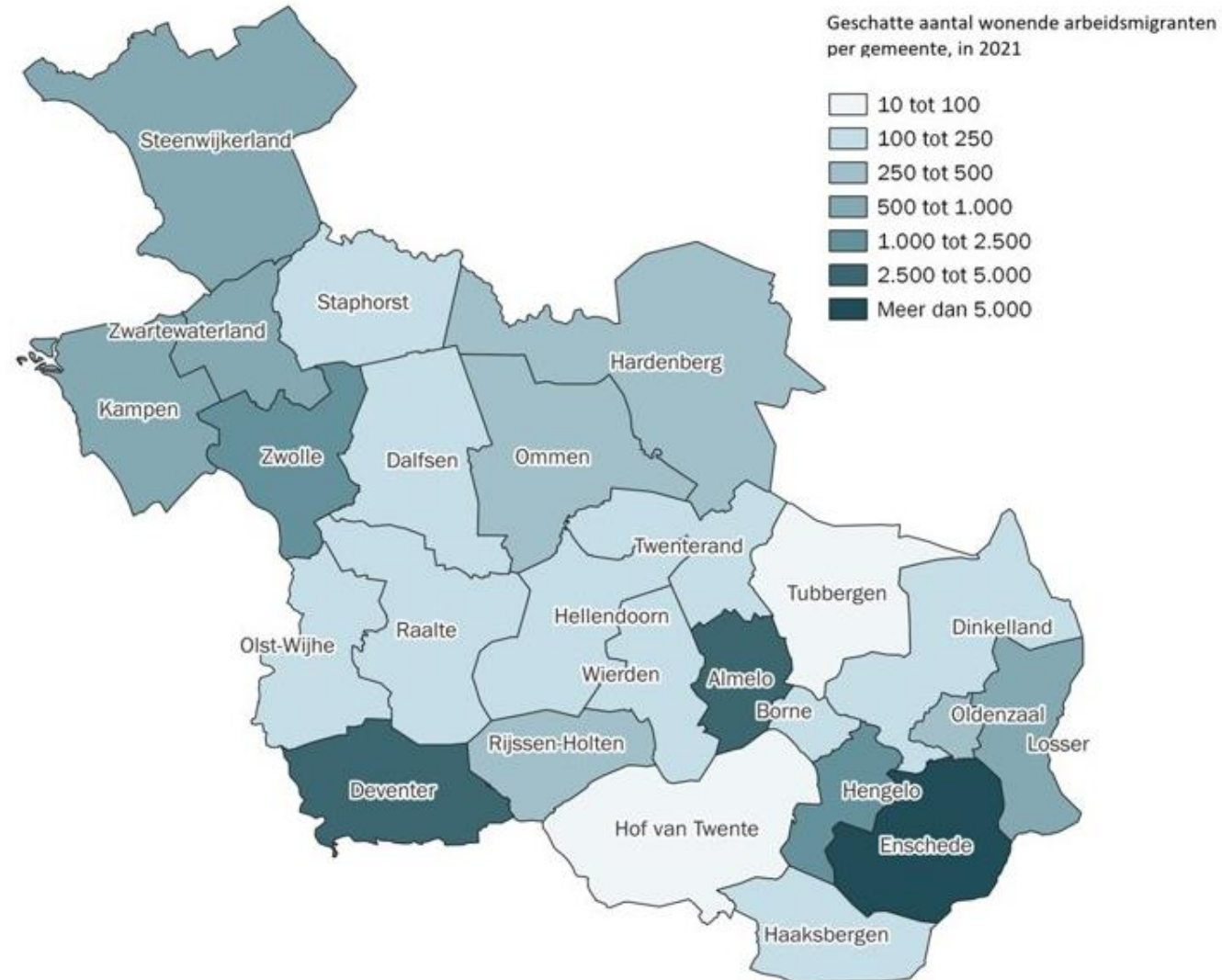
De interviews helpen om het daadwerkelijke aantal woonachtige arbeidsmigranten in te schatten. Hieruit is namelijk gebleken dat grotere en meer stedelijke gemeenten vaak minder zicht hebben op het aantal woonachtige arbeidsmigranten. In deze gemeenten komen meer situaties voor waar arbeidsmigranten zonder BRP-registratie verblijven. Voor deze gemeenten schatten we op basis van verkregen informatie een registratiegraad van 45%. Dit betekent dat van 45% van alle arbeidsmigranten de woonplek bekend is. Het daadwerkelijke aantal woonachtige arbeidsmigranten is een stuk hoger. Bij gesprekken met de wat kleinere en meer landelijke gemeenten zien we dat ze meer overzicht hebben en dus vaak een duidelijker beeld hebben van de huisvesting van arbeidsmigranten. Voor deze gemeenten schatten we de registratiegraad op 85%. Voor de midden-stedelijke gemeenten houden we een percentage aan van 55%. Dit betekent dat voor deze gemeenten het aantal geregistreerd woonachtigen bijna verdubbeld wordt om een schatting te maken van het daadwerkelijke aantal woonachtigen.

Twente: **12.770** woonachtige arbeidsmigranten
West-Overijssel: **9.940** woonachtige arbeidsmigranten

Woonsituatie

Figuur 1.2 Geschatte aantal woonachtige arbeidsmigranten per gemeente in de provincie Overijssel, 2021

Woonsituatie

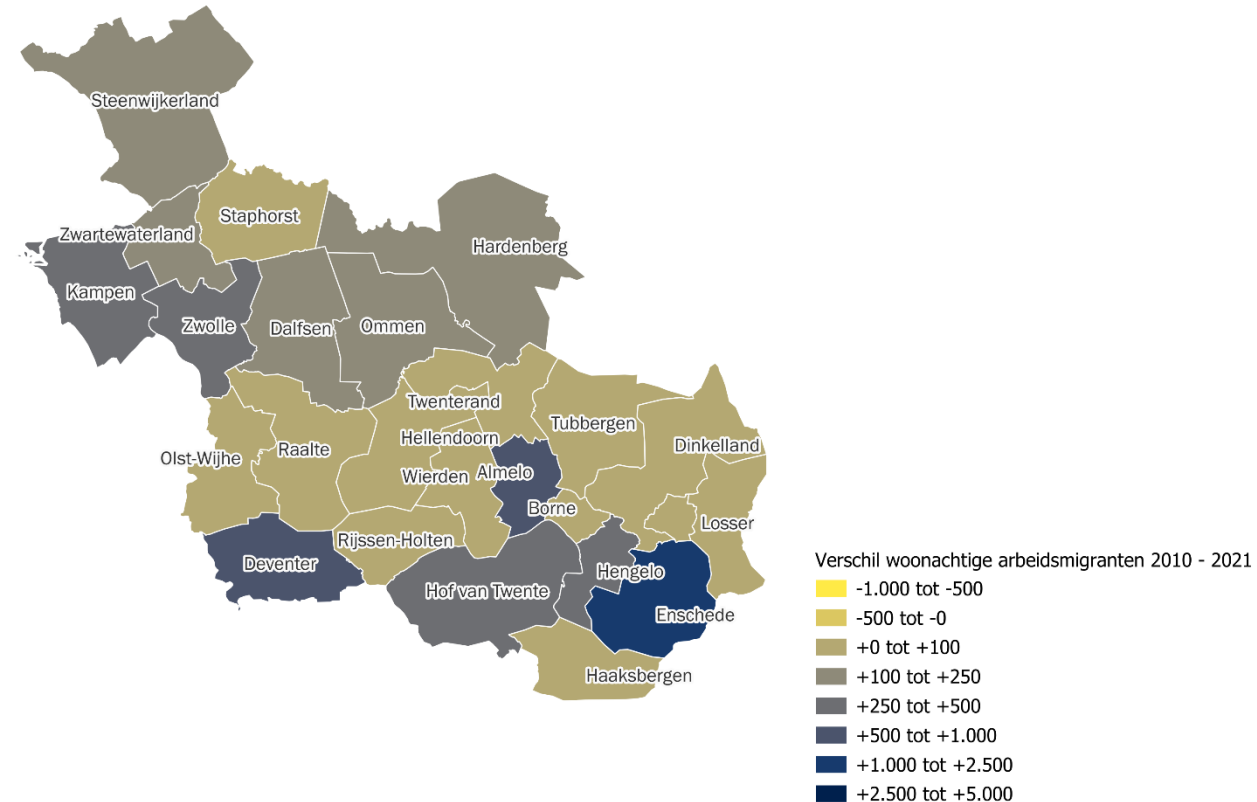
Ontwikkeling van arbeidsmigranten geregistreerd woonachtig in Overijssel

De percentuele grootste toename van de gemeenten die meer dan 250 arbeidsmigranten huisvesten (zie tabel 2), is te zien in de gemeente Ommen (+15 procent per jaar). In 2010 woonde daar 55 arbeidsmigranten, in 2021 zijn dat er 265. Absoluut gezien kennen Enschede, Almelo en Deventer de grootste toename van het aantal arbeidsmigranten ten opzichte van 2010. De stijging in Enschede heeft onder meer te maken met de ligging nabij de grens en de intentie van de gemeente om meer huisvesting toe te staan. Ook heeft de gemeente recentelijk besloten om samen te werken met Duitse gemeenten om de situatie voor de arbeidsmigrant te verbeteren.

Waar we bij de arbeidsmigranten naar werkgemeenten nog sterke verschillen zagen in toename of afname per gemeente is het beeld van de ontwikkeling van woonachtige arbeidsmigranten ten opzichte van 2010 een stuk homogener. De minste toename van arbeidsmigranten is +2 procent per jaar in gemeenten Borne en Tubbergen. De grootste toename (+15 procent per jaar) kent de gemeente Ommen. In geen enkele gemeente is er sprake van een afname.

Dit is ook het geval als we kijken naar de ontwikkeling ten opzichte van 2017. De minste toename is dan +3 procent per jaar in gemeenten Dinkelland en Wierden. De grootste toename ten opzichte van 2017 is +19 procent per jaar in de gemeente Tubbergen, waar het aantal arbeidsmigranten toeneemt van 30 naar 60.

Figuur 13 Ontwikkeling in aantal geregistreerd woonachtige arbeidsmigranten tussen 2017 en 2021

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Woonwerkrelaties

Woonwerkrelaties

Als we kijken naar de woon-werkrelaties van de arbeidsmigranten die in Overijssel wonen, zien we dat bij een kwart (24%) de werklocatie niet bekend is. Gemiddeld 38 procent werkt in dezelfde gemeente als waar hij woont. Voor het beeld op provincieniveau blijkt dat circa 60 procent van de woonachtige arbeidsmigranten in de provincie werkt. Deze percentages gelden overigens voor de in de BRP geregistreerde arbeidsmigranten.

Het aandeel van het totaal aantal arbeidsmigranten dat in Overijssel woont, maar in een andere gemeente binnen Overijssel werkt is 21 procent. Vanuit de in Almelo (26 procent) en Hengelo (37 procent) woonachtige arbeidsmigranten, werkt een relatief groot deel buiten de woongemeente maar binnen Overijssel.

Woonlanden

Veel arbeidsmigranten staan niet ingeschreven in de BRP. Daardoor hebben we niet altijd gegevens over het geregistreerde woonadres van deze groep in Nederland. Soms is er wel informatie beschikbaar over het land waar zij woonachtig geregistreerd staan. Als een arbeidsmigrant in Polen staat ingeschreven en in de provincie Overijssel werkt, dan kun je op basis daarvan de aanname doen dat hij of zij ergens in Nederland woont en niet dagelijks op en neer pendelt uit Polen. Ook geeft dit meer inzicht in de omvang van grenspendel.

Van de 20.705 werkzame arbeidsmigranten in de provincie Overijssel staat 14 procent geregistreerd woonachtig in Polen. In absolute zin gaat het om 2.980 arbeidsmigranten. Nog eens 15 procent staat geregistreerd in Roemenië, Hongarije of Bulgarije (3.180 arbeidsmigranten). Er wonen 840 arbeidsmigranten in Duitsland (4 procent). Van deze laatste categorie mag je uitgaan dat een substantieel deel pendelt tussen Duitsland (woonland) en Overijssel (werkregio).

Tabel 3 Woonwerkrelaties arbeidsmigranten provincie Overijssel, 2021

	Aandeel werkt in woongemeente (%)	Aandeel werkt elders in Overijssel (%)	Aandeel werkt buiten Overijssel (%)	Geen werklocatie bekend (%)
Totaal	38	21	18	24
Almelo	26	26	35	13
Borne	17	11	11	61
Dinkelland	50	8	0	42
Enschede	44	16	30	10
Haaksbergen	38	8	0	54
Hellendoorn	41	0	0	59
Hengelo (O.)	23	37	22	18
Hof van Twente	40	22	19	19
Losser	22	22	17	39
Oldenzaal	36	21	14	29
Rijssen-Holten	41	6	9	44
Tubbergen	33	0	0	67
Twenterand	22	17	0	61
Wierden	18	12	0	71
Dalfsen	24	11	18	47
Deventer	32	8	41	19
Hardenberg	27	14	12	47
Kampen	29	8	32	31
Olst-Wijhe	16	8	16	60
Ommen	11	0	55	34
Raalte	26	0	21	53
Staphorst	24	8	16	52
Steenwijkerland	21	8	36	35
Zwartewaterland	27	18	23	32
Zwolle	33	5	32	30

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Prognose tot 2030

Op basis van de historische ontwikkeling in de economie en het aantal arbeidsmigranten in de provincie Overijssel zijn prognoses opgesteld van de te verwachten ontwikkeling tot 2030. In onderstaand kader staat een toelichting op de methodiek.

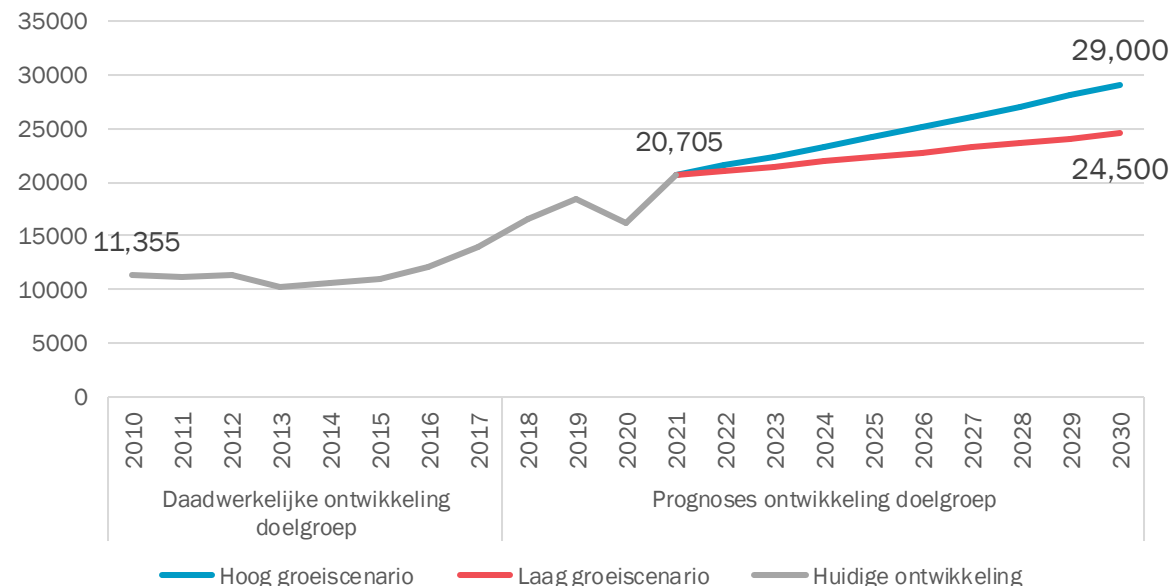
Achtergrond prognose

Op basis van economische regressieanalyses toonde Decisio eerder aan dat er een significant, positief verband bestaat tussen het aantal banen en het aantal internationale werknemers (kenniswerkers én arbeidsmigranten) in Nederland. Hierbij is gecontroleerd voor bevolkingsgroei, bbp, buitenlandse zeggenschap in bedrijven en internationale handel en diensten op COROP-niveau. Het geconstateerde verband lijkt ook logisch als we ervan uit gaan dat internationale werknemers hoofdzakelijk alleen voor arbeid naar Nederland komen. Op basis van het verband tussen de banengroei en het aantal internationale werknemers zien we dat als het aantal banen met 1 procent, het aantal arbeidsmigranten toeneemt met 3,7 procent. Als we dit spiegelen aan de regionale banengroei voor de provincie Overijssel kunnen we een goede inschatting maken van de verwachte ontwikkeling van deze doelgroep tot 2030.

Uit de prognoses scenario's blijkt dat het aantal arbeidsmigranten in de provincie Overijssel in de komende jaren blijft toenemen tot een populatie van naar schatting 24.500 tot 29.000 arbeidsmigranten. Dit gaat om een jaarlijkse groei binnen een bandbreedte van 2 tot 4 procent. Het gaat hier om een vrij behoudende inschatting op basis van de WLO-scenario's. Daarnaast zijn er regionale verschillen binnen de provincie als het gaat om een stijging van de vraag naar arbeidsmigranten: in stedelijke gebieden stijgt de vraag sneller dan in kleinere gemeenten. Bovendien geven de kleinere gemeenten in de provincie aan beperkte fysieke ruimte te hebben, bijvoorbeeld voor uitbreidingen van of op bedrijventerreinen.

Ten opzichte het voorgaande onderzoek blijkt dat het aantal arbeidsmigranten sterker is gestegen dan destijds geprognosticeerd (15.000 tot 24.000 arbeidsmigranten). Ook het geprognosticeerde aantal voor 2021 blijkt in de praktijk circa 3.000 hoger uit te vallen.

Figuur 14 Prognose ontwikkeling aantal arbeidsmigranten tot 2030

Tabel 4 Scenario's prognose aantal werkende arbeidsmigranten in Overijssel in 2030

Scenario	Aantal 2021	Jaarlijkse groei	Aantal 2030	Vershil
Laag	20.705	2%	24.500	+ 3.795
Hoog	20.705	4%	29.000	+ 8.295

Bron: Decisio (2023), op basis van CBS Microdata

Huisvestingsbehoefte

Omvang huisvesting arbeidsmigranten in Overijssel anno 2021

Niet alle mensen schrijven zich in. Hier zijn verschillende redenen voor. De belangrijkste reden is dat inschrijving bij een verblijfsduur van minder dan vier maanden niet wettelijk verplicht is. Dit geldt vooral bij seizoensgebonden arbeid, zoals landbouw rond het oogstseizoen of in de logistiek rond de feestdagen. Dit betekent dat de werkelijke omvang van de groep arbeidsmigranten groter is dan in de BRP is vastgelegd. Het aantal wonende arbeidsmigranten in Overijssel volgens de BRP is 11.708. De schattingen omtrent de registratiegraad lopen uiteen. We maken hiervoor gebruik van inschattingen van de gemeenten en landelijk onderzoek naar registratiegraad. Hierdoor komen we uit op een registratiegraad van 45% voor stedelijke gemeenten, 55% voor de midden-categorie en 85% voor landelijke gemeenten.

Inschatting huidig aantal in Overijssel wonende arbeidsmigranten

Op basis van de registratiegraad maken we per gemeente een schatting van het daadwerkelijk aantal woonachtige migranten. Zo komen we uit op ongeveer 22.700 wonende arbeidsmigranten in de provincie Overijssel. Voor de situatie per gemeente is dit te zien in figuur 11.

Tabel 5 Inschatting totaal aantal arbeidsmigranten

	Registraties 2021	Schatting niet-geregistreerden	Schatting aantal arbeidsmigranten	Registratiegraad
Provincie Overijssel	11.708	+/- 11.000	22.700	+/- 50%

Bron: Companen (2023)

Verwachte ontwikkeling aantal arbeidsmigranten in Overijssel

Het huidige aantal geregistreerd werkende arbeidsmigranten in de provincie bedraagt 20.705. De komende jaren groeit het aantal arbeidsmigranten door verminderende (Nederlandse) beroepsbevolking en blijvende groei van werkgelegenheid. Deze groei is, zoals eerder benoemd, geraamd op + 3.795 tot + 8.295 werknemers. Dit is op basis van een laag- of hoog groeiscenario respectievelijk.

Ontwikkelingen van belang voor de huisvesting van arbeidsmigranten

In de provincie Overijssel zijn er duidelijke ontwikkelingen waarbij huisvesting voor arbeidsmigranten een cruciale rol speelt. Allereerst is er sprake van een groei in de werkgelegenheid binnen de provincie. Deze toename kan niet of onvoldoende opgevuld worden vanuit de Nederlandse beroepsbevolking. Om die banen in te vullen zijn meer arbeidsmigranten nodig, die allemaal behoefte hebben aan passende huisvesting. Hierdoor ontstaat daarom een grotere huisvestingsbehoefte.

Naast de toename van de werkgelegenheid constateren we ook dat er arbeidsmigranten zijn die reeds binnen de provincie werkzaam zijn, maar genoodzaakt zijn om dagelijks te pendelen vanuit gebieden zoals de Noordoostpolder en Duitsland. In een ideaal scenario zou voor deze pendelende arbeidsmigranten huisvesting in de werkregio moeten worden georganiseerd.

Verder zijn er de nodige arbeidsmigranten die zowel in de provincie wonen als werken, maar waarvan de exacte locatie en de kwaliteit van de huisvesting niet volledig inzichtelijk is (door gebrek aan registratie en zicht op hun huisvestingssituatie). Het risico bestaat dat, met name bij kortdurend verblijf, de huisvesting niet voldoet aan de minimale kwaliteitsnormen volgens de SNF-richtlijnen. Dit kan zijn in verkamerde particuliere verhuur van reguliere woningen of door bewoning op bedrijfslocaties of boerenerven. Verkamerde verhuur van woningen lost mogelijk een huisvestingsvraag voor kortdurend verblijf op. In de huidige tijd van schaarste aan woningen, zorgt het ook voor verdringing van regulier woningzoekenden. Bovendien zijn deze woningen en de woonomgeving vaak niet ingericht op groepsgewijze bewoning, waardoor overlast en parkeerdruk ontstaan. Hier ligt een transitie- / kwaliteitsopgave voor een betere ordening van de huisvesting; ook binnen de SNF-norm.

Huisvestingsbehoefte

Short-, mid- en long-stay faciliteiten

We maken bij arbeidsmigranten onderscheid naar hun verblijfsduur en hun daarmee samenhangende huisvestingsbehoefte. Bij kort verblijf (maximaal 1 jaar) zien we naast nieuwkomers ook veel seizoensarbeid. De huisvestingsopgave is vaak eerst gerelateerd aan het bedrijf waar zij werken. Commissie Roemer geeft daarbij aan dat het bij deze groep belangrijk is om de relatie tussen woon- en werkcontract los te koppelen, zodat uitbuiting van mensen voorkomen wordt. Eenvoudige voorzieningen volgens de SNF-norm zijn vaak passend.

Bij middellang verblijf (1 tot 3 jaar) neemt de behoefte aan een eigen woonplek en comfort in en om de woonplek toe. Bij lang of permanent verblijf (vanaf 3 jaar) is de behoefte doorgaans gericht op een zelfstandige reguliere woning. Deze groep is daarmee niet anders dan andere groepen woningzoekenden in Overijssel.

Van de geregistreerde arbeidsmigranten in Overijssel weten we dat ongeveer 80% langer dan een jaar in de provincie woont. Circa 53% procent woont er langer dan drie jaar. Echter bij niet-geregistreerden is het waarschijnlijk dat het grootste deel kortdurend in Overijssel verblijft. Dit aantal tellen we daarom bij de short-stay op. Hierdoor woont 59% van de arbeidsmigranten in Overijssel korter dan een jaar, 15% tussen de 1 en 3 jaar en 26% langer dan 3 jaar. In het vorige onderzoek waren deze percentages respectievelijk 65%, 17,5% en 17,5%. Deze verschuiving komt doordat de long-staygroep zich steeds aanvult, waarmee de gemiddelde verblijfsduur langer wordt.

Tabel 6 Verdeling short-, mid- en long-stay inclusief niet-geregistreerden

Short stay (< 1 jaar)	Mid stay (1 tot 3 jaar)	Long stay (> 3 jaar)
59%	15%	26%

Bron: Companen (2023)

Huisvesting short- en mid-stay

Over het algemeen is de behoefte bij short- en mid-stay verblijvende migranten gericht op plekken die minimaal aan de SNF-norm voldoen, liefst beter. Hoe langer mensen blijven hoe er behoefte is aan een eigen plek; en dus niet met twee mensen op één kamer. Voorbeelden van woonconcepten voor deze groep zijn:

Groepsgebouwen: Deze gebouwen bestaan uit studio's waar arbeidsmigranten verblijven. Vaak met 1 of 2 mensen per kamer. Deze gebouwen hebben ontmoetingsruimten, sportvoorzieningen en liggen in de buurt van voorzieningen zoals een supermarkt. Deze gebouwen kunnen ontstaan door transformaties van voormalige kantoorpanden of zorgcomplexen. Wegens de aanwezigheid van de logistieke sector binnen de provincie, heeft deze woonvorm in grootschalige vorm de voorkeur. Voor de agrarische sector is een kleinschaligere woonvorm vaak eerder gewenst.

Parken met chalets: Deze parken liggen vaak in het buitengebied en kunnen oude vakantieparken zijn of nieuwe parken. Net als groepsgebouwen bevatten deze parken ontmoetingsruimten, sportvoorzieningen en winkels.

Verhuur van wooneenheden: Dit zijn woningen die (particulier) verhuurd worden aan arbeidsmigranten. Deze vorm zorgt vaak extra druk op de woningmarkt aangezien deze woningen aan de voorraad worden onttrokken en er verdringing van regulier woningzoekende ontstaat. Ook leidt dit tot overlast wegens de hoeveelheid mensen per woning en de daardoor hogere parkeerdruk. Volgens gesprekken met gemeenten is dit op dit moment de meest voorkomende vorm van huisvesting voor arbeidsmigranten in Overijssel. Ook is er een behoefte om deze woonvorm te beperken.

Huisvesting long-stay

Wat betreft de huisvesting voor long-stay betekent het dat deze mensen in de reguliere woningmarkt terechtkomen. Hierbij kan gedacht worden aan zowel huur als koop. Gelet op het inkomen van deze groep en de stijgende koopprijzen, kunnen we ervan uitgaan dat een groeiend deel van long-stay-migranten een woning in het huursegment zal zoeken; zowel sociale huur als middenhuur. Dit betreft de meerderheid van de huisvestingsvraag. We zien echter ook migranten die een koopwoning vinden, en die bijvoorbeeld financieren door (gedeeltelijke) verhuur aan migranten uit eigen land.

Huisvestingsbehoefte

Huisvestingsopgave

Op basis van het aantal werkende en het geschatte aantal wonende arbeidsmigranten in combinatie met de prognose tot 2030 komen we uit op een totale toename van **3.565 tot 7.795** aantal woonplekken en woningen. De bandbreedte betreft een scenario met lage of hoge economische groei. De verdeling is gemaakt in short- mid-, en long-stay, net als reguliere en tijdelijke woningen.

- In de short- en mid-stay is toevoeging van 1.550 tot 3.400 plekken nodig, naast het eventueel opwaarderen van bestaande plekken die onvoldoende in beeld zijn (tot 11.000 plekken in de hele provincie).
- Voor long-stay gaat het voor de hele provincie om 2.010 - 4.395 reguliere woningen. Deze zijn overigens al (deels) opgenomen in de woondealafspraken.
- Gelet op de evenredige verdeling van arbeidsmigranten over West-Overijssel en Twente, betekent dit dat voor beide regio's een toename van ongeveer 1.800 tot 3.900 woonplekken / woningen is gewenst.

Tabel 7 Huisvestingsopgave short-, mid- en long-stay

	Aantal 2021	Toename		2030	
		Laag	Hoog	Laag	Hoog
Shortstay	13.400	490	1.075	13.890	14.475
Midstay	3.405	1.065	2.325	4.470	5.730
Longstay	5.905	2.010	4.395	7.915	10.300
Totaal	22.710	3.565	7.795	26.275	30.505

Bron: Companen (2023)

Tabel 8 Huisvestingsopgave tijdelijk en regulier

	Toename		2030	
	Laag	Hoog	Laag	Hoog
Tijdelijk	1.555	3.400	18.360	20.205
Regulier	2.010	4.395	7.915	10.300
Totaal	3.565	7.795	26.275	30.505

Bron: Companen (2023)

Huisvestingsbehoefte

Potentiële oplossingsrichtingen

Wet goed verhuurderschap

Sinds 1 juli 2023 is de Wet goed verhuurderschap in werking gegaan. Deze wet bevat algemene regels voor goed verhuurderschap, zowel voor reguliere woningzoekenden als voor arbeidsmigranten. Ook is het verplicht voor gemeenten om een meldpunt op te zetten waar meldingen gedaan kunnen worden over slecht verhuurgedrag. Wanneer we kijken naar de regels voor arbeidsmigranten is het de bedoeling dat tijdens informatievertrekking met arbeidsmigranten hun eigen taal, of een brede voertaal, wordt gebruikt en dat er geen integrale contracten meer mogen worden opgesteld. Naast deze algemene regels kunnen gemeenten ervoor kiezen om een verhuurvergunning in te stellen voor woonruimte of verblijfsruimte, waarbij het laatste gericht is op verhuur aan arbeidsmigranten. Deze vergunning heeft als doel de arbeidsmigrant te beschermen tegen problemen als verloederde huisvesting, weinig/slechte voorzieningen, overbewoning, te weinig privacy of te hoge huurprijzen. Ook kan de gemeente sturen op normeringen of keurmerken als SNF of AKF. Deze wet biedt dus mogelijkheden om de huisvesting voor arbeidsmigranten te verbeteren. De provincie kan bewustwording van de wet stimuleren en sturen op de benutting en naleving hiervan. In de interviews kwam dit nog maar zeer beperkt aan bod.

Registratiegraad verbeteren

De gewogen registratiegraad komt uit op ruim 51,5%. In sommige gemeenten is registratie gebrekiger dan bij andere. Over het algemeen zijn er voor een lage registratiegraad diverse oorzaken. Dit kan kortdurend verblijf zijn, of angst voor verlies aan opgebouwde (sociale) rechten (pensioen) in land van herkomst. Ook kan de het beleid op inschrijven niet aansluiten bij de werkelijke situatie. Hierbij kan het zo zijn dat arbeidsmigranten zich niet kunnen inschrijven op bepaalde locaties, ook al zouden zij dit wel willen. Een slechte registratie heeft tot gevolg dat er onvoldoende inzicht is in de aard en omvang van de huisvestingsopgave. Dit zorgt ervoor dat het voor gemeenten lastig is om een onderbouwde huisvestingsopgave te formuleren. Ook kan het leiden tot huisvesting in de (ongewenste)

marges van de woningmarkt, en onveilige / ongezonde woonsituaties. Hierdoor krijgen “verkeerde huisvesters” vrij spel. De genoemde redenen legitimeren een extra stevige inzet op een striktere registratie in de BRP. Ook in 2020 was dit een aanbeveling. Sindsdien lijkt de registratie nauwelijks verbeterd.

Mogelijke ontwikkellocaties

Zoals eerder benoemd zijn groepsgebouwen en parken met chalets de meest geschikte vorm van huisvesting voor mid- en short-stay arbeidsmigranten. Vooral groepsgebouwen zijn geschikt voor mensen die werken op grootschalige werklocaties, bijvoorbeeld in de logistieke sector rondom steden. Dit is in de provincie Overijssel een grote economische sector. Deze gebouwen kunnen ontstaan door transformaties van voormalige kantoorpanden of maatschappelijk vastgoed. Ook kunnen oude/in onbruik geraakte vakantieparken worden ingezet om arbeidsmigranten die kort verblijven te huisvesten. Het is daarom van belang dat deze (toekomstige) ongebruikte locaties inzichtelijk worden/zijn gemaakt.

Wanneer huisvesting gezocht moet worden voor arbeidsmigranten die in de agrarische sector werken, betekent dit dat zij vaak bij het bedrijf zelf gehuisvest worden. Het toestaan van dit soort initiatieven kan een optie zijn, mits hiermee ook beter zicht ontstaat op de kwaliteit van de huisvestingslocaties.

Daarnaast is nieuwbouw een optie, zowel in tijdelijke als permanente vorm. Hierbij kan gedacht worden aan chalets, studio's of initiatieven als flexwoningen.

HOOFDSTUK 3

Beleid huisvesting arbeidsmigranten

*Terug naar
inhoudsopgave*

Beleid huisvesting

Inleiding

In 2020 is er op provinciaal niveau onderzoek gedaan naar de huisvesting van arbeidsmigranten. Landelijk is het onderwerp ook meer op de politieke agenda gekomen. Onder andere het rapport "Geen tweederangs burgers", dat werd opgesteld door het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten onder voorzitterschap van Emile Roemer, heeft er aan bijgedragen dat arbeidsmigranten één van de aandachtsgroepen zijn in het programma "Een thuis voor iedereen". De volgende pagina geeft een beknopte weergave van het beleid omtrent arbeidsmigranten en de ontwikkelingen die op dat vlak spelen.

Afbakening doelgroep

De verschillende beleidsdocumenten hanteren een vergelijkbare afbakening als het gaat om arbeidsmigranten. Onderscheid tussen arbeidsmigranten wordt onder andere gemaakt op basis van hoe lang zij werkzaam (gaan) zijn in Nederland. De indeling betreft short-, mid-, en long-stay. Er is niet altijd vastomlijnde definitie voor deze begrippen. De gemeente Kampen hanteert bijvoorbeeld een tweedeling in short-stay en long-stay.

Het is belangrijk daarbij te realiseren dat een arbeidsmigrant het dienstverband kan starten vanuit een short-stay perspectief, maar dat dit kan veranderen in mid-, of long-stay, bijvoorbeeld als het werk en de woonomstandigheden goed bevallen. Behalve de verschillen in gehanteerde definities, is de overeenkomst dat long-stay arbeidsmigranten zich op de reguliere woningmarkt begeven. De specifieke huisvestingsopgave richt zich doorgaans op short-, en mid-stay.

Rolverdeling

De diverse Overijsselse gemeenten beschrijven een vergelijkbare rolverdeling tussen ondernemers en gemeenten. In deze rolverdeling ligt de verantwoordelijkheid voor fatsoenlijke huisvesting bij de werkgever, uitzendorganisatie of initiatiefnemer voor een wooncomplex bedoeld voor arbeidsmigranten. De definitie van fatsoenlijke huisvesting slaat in veel van de genoemde stukken terug op het SNF-keurmerk (Stichting Normering Flexwonen). De norm regelt de onderdelen ruimte en privacy, sanitair, veiligheid en hygiëne, voorzieningen, brandveiligheid en goed werkgeverschap. Voor wat betreft participatie verwachten steeds meer gemeenten hierin een sterkere rol van marktpartijen. Daarmee lopen zij vooruit op de Omgevingswet.

COMPANEN DECISIO

Gemeenten zien vooral een rol in het verzorgen van huisvesting voor mensen die bij lokale bedrijven werken. Dergelijke eisen zijn moeilijk afdwingbaar, juridisch haalbaar en handhaafbaar.

Locaties

Voor wat betreft gewenste locaties voor de huisvesting van arbeidsmigranten heeft een deel van de Overijsselse gemeenten in beleid vastgelegd waar deze precies aan moet voldoen. In sommige gevallen lopen er pilots die na evaluatie de basis gaan vormen voor nieuw beleid op het onderwerp. Naast de SNF norm voorziet beleid onder andere in normen over het maximaal aantal bedden. Dit gaat om maximum aantallen van bijvoorbeeld 120 of 150. Verder komt in het beleid, van een enkele Overijsselse gemeente, de eis voor dat de onderlinge afstand tussen twee locaties voor de huisvesting van arbeidsmigranten niet minder mag zijn dan 1 kilometer. Vanzelfsprekend dienen ook vergunningsaanvragen voor de huisvesting van arbeidsmigranten te voldoen aan standaardeisen zoals parkeernormen.

Handhaving

In verschillende nota's zijn ook de werkwijzen omtrent handhaving omschreven. Handhaving gebeurt in de meeste gevallen na een melding. Bijvoorbeeld vanwege afval- of geluidsoverlast. Het komt in minder mate voor dat gemeenten zelf op signalen afgaan, maar meestal zijn de "hotspots" wel in beeld. Alle geanalyseerde beleidsdocumenten waar handhaving in genoemd wordt stellen dat bij handhaving het welzijn van de arbeidsmigrant voorop staat.

Als het gaat om de handhaving van ongewenste situaties zien sommige gemeenten een belang bij regionale samenwerking. Dit om mogelijke waterbedeffecten te voorkomen.

Welzijn en gezondheid

Er is over het algemeen weinig aandacht voor onderwerpen die bijdragen aan de gezondheid van de arbeidsmigrant, taalcursussen, ontmoetingsruimten of integratie, een uitzondering daar gelaten.

BIJLAGE 1

Achtergrondcijfers & methodiek

*Terug naar
inhoudsopgave*

Bijlage: Methodiek

Methodiek

Het CBS geeft geaccrediteerde organisaties toegang tot de databestanden op basis waarvan het CBS haar statistieken opstelt (de zogenaamde 'CBS Microdata'). Decisio heeft toegang tot CBS Microdata en gebruikt dit om de 'Monitor internationale werknemers' op te stellen. Binnen deze monitor zoomen we onder meer specifiek in op arbeidsmigranten. Voor de monitor koppelt Decisio binnen CBS Microdata contract-informatie van arbeidsmigranten in Nederland aan verschillende persoonsgegevens. Op gemeenteniveau en (deels) op postcodeniveau geeft de monitor vervolgens onder meer inzicht in:

- Het aantal internationale werknemers dat in een regio woont en/of werkt
- In welke sector zij werkzaam zijn en wat zij verdienen
- Hoe lang zij in Nederland economisch actief zijn
- Waar ze vandaan komen, hoe oud ze zijn en hoe zij wonen

De data is beschikbaar voor de periode 2010-2021, waardoor niet alleen de huidige situatie maar ook de ontwikkeling in beeld gebracht wordt.

Definitie: wie is een arbeidsmigrant?

Een economisch-actieve internationale arbeidsmigrant is een persoon in loondienst bij een in Nederland gevestigde organisatie waarvoor loonheffing is betaald aan de Belastingdienst. Daarnaast geldt dat deze persoon alleen een buitenlandse nationaliteit heeft; oftewel deze persoon heeft niet de Nederlandse nationaliteit. In de monitor 'Internationale werknemers' maken we onderscheid tussen internationale kenniswerkers en arbeidsmigranten. Voor kenniswerkers wordt een minimale looneis gesteld voor twee leeftijdsgroepen. Alle werknemers die niet aan deze eisen voldoen, worden gerekend tot de groep arbeidsmigranten. In onderstaande tabel staat de looneis naar leeftijdsgroep weergegeven.

Overige definities

In dit rapport worden diverse begrippen gebruikt. Voor de duidelijkheid geven we hier een overzicht van hetgeen we daarmee bedoelen:

- **Internationale werknemer:** is een economisch-actieve persoon met alleen een buitenlandse nationaliteit (oftewel deze persoon heeft niet de Nederlandse nationaliteit) en die in loondienst is bij een in Nederland gevestigde organisatie. Voor deze persoon wordt loonheffing afgedragen aan de Belastingdienst.
- **Kenniswerker:** is een internationale werknemer die gerekend wordt tot de groep kenniswerkers waarbij een minimale looneis gesteld is voor twee leeftijdsgroepen. In de bijlage bij dit rapport is dit nader toegelicht.
- **Arbeidsmigrant:** is een internationale werknemer die minder verdient dan de gestelde minimale looneis voor de kenniswerker. In de bijlage bij dit rapport is dit nader toegelicht.
- **Werkgemeente:** dat is de gemeente in Nederland waar de werkgever van de arbeidsmigrant gevestigd is.
- **Woongemeente:** dat is de gemeente in Nederland waar de arbeidsmigrant volgens het BRP geregistreerd is.
- **Registratiegraad:** het aandeel arbeidsmigranten dat geregistreerd is in het BRP.
- **Short-stay:** verblijf tot maximaal een jaar. Voor mensen die hier maar kort verblijven en/of net zijn binnen gekomen is een logiesvorm vaak een aantrekkelijke vorm van huisvesting.
- **Mid-stay:** verblijf tussen één en drie jaar. De behoefte is gericht op tenminste een eigen kamer, kookegelegenheid en eigen sanitaire voorzieningen. Maar klein en sommige dingen kunnen best nog gedeeld worden.
- **Long-stay:** verblijf langer dan drie jaar of permanente vestiging. Zij zoeken en vinden hun weg op de woningmarkt en kopen of huren een gewoon huis.

De kwantitatieve basis van dit onderzoek zijn de gegevens per persoon zoals die via CBS Microdata beschikbaar zijn; CBS Microdata wordt gevoed door gegevens van onder meer de Belastingdienst. Dit onderzoek geeft geen inzicht in de omvang van illegale arbeid of bewoning.

Bijlage: Achtergrondinformatie

Lijst met aangeleverd beleid

- Beleidsregel van de gemeenteraad van de gemeente Dinkelland houdende regels omtrent het huisvesten van arbeidsmigranten
- Bouwsteen huisvesting arbeidsmigranten Kampen
- Paraplubestemmingsplan wonen- Zwartewaterland
- Beleidsregel Huisvesting arbeidsmigranten Zwartewaterland
- Beleidsnota huisvesting arbeidsmigranten Staphorst
- Positionpaper Economie en bedrijventerreinen Hardenberg juni 2022
- Nieuwe economische koers gemeente Hardenberg
- Raadsmemo, Bestuursopdracht Arbeidsmigranten, Dalfsen
- Plan van aanpak arbeidsmigranten Deventer
- Rapport Bouwstenen voor de aanpak van arbeidsmigratie in Deventer - publicatie versie
- Beleidskaart behorende bij beleidsnotitie huisvesting arbeidsmigranten Steenwijkerland
- Beleidsnotitie huisvesting arbeidsmigranten Steenwijkerland